

İklim değişikliğinde kendi rekorumuzu kırıyoruz

Türkiye dünyayı kirletiyor

Ülkelerin sera gazı salımındaki artış ya da düşüşleri ile iklim dengelerinin bozulmasına yaptıkları katkılara ilişkin 2010 rakamları belirlendi. Türkiye'nin BM İklim Değişikliği Sekreteryası'na verdiği envanteri, ülkemizin karbon merkezli büyümeyi hedeflediğini ortaya koyuyor. Verilere göre Türkiye, karbon salımları konusunda kendi rekorunu kırdı. Türkiye'nin karbon salımındaki artışı 80 milyonluk Etiyopya'nın karbon salımına denk geliyor.

Sinan TARTANOĞLU

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 1990-2010 yılları arasındaki sera gazına ilişkin faaliyetlerini gösteren Sera Gazı Envanteri verilerinde, Türkiye, karbondioksit salımı konusunda kendi rekorunu kırdı. Türkiye tüm dünyada sera gazı salımının artmasına eşlik etti. Hatta Türkiye, 2010 yılında önceki yıla göre yaklaşık 30 milyon ton daha fazla karbondioksit salarak küresel iklim değişikliğine hız verdi.

Ülkemiz, 16 Nisan'da Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sekreteryası'na, 2010 yılına ilişkin Ortak Rapor Formatı ve Ulusal Envanter Raporu'nu teslim etti. Envantere ilişkin bilgileri **Cumhuriyet Enerji** ile paylaşan Tüketiciler Dernekleri Federasyonu İklim ve Enerji Sorumlusu **Önder Algedik**, raporlardaki Türkiye İstatistik Kurumu Sera Gazı Envanteri rakamlarını "**Türkiye kirletmekte rekor kırdı**" sözleri ile yorumladı. Türkiye'nin 1990-2010 yıllarını içeren sera gazı faaliyetlerinin gözler önüne serildiği rapora ilişkin Algedik'in değerlendirmeleri özetle şöyle:

■ **Kirliliğin sorumlularından biri:** Bilim dünyası, ülkelerin sera gazı salımlarını, 2050'ye kadar 1990 rakamlarına göre onda bir oranında düşürmesi gerektiğini belirtiyor. Ancak Türkiye, yıllar geçtikçe bu hedeften giderek uzaklaşıyor. Kişi başına düşen salımın 2 tonun altına inmesi gerekirken, bu rakam Türkiye'de 2010 yılında 5.45 ton olarak belirlendi. Sera gazı salımını sadece 2010 yılında yüzde 8,7 arttıran Türkiye, dünya "**kirleticiler**" liginde oynuyor. 50 yıl önce küresel ısınma konusunda hiçbir sorumluluğu olmayan Türkiye, artık kirliliğin sorumlularından biri olarak gösteriliyor.

■ **Etiyopya kadar kirlettik:** Türkiye 2010 yılında, 2009'a göre 32 milyon 200 bin ton daha fazla karbondioksit saldı. 1990 yılından bu yana bir yıl içinde eklenen en fazla miktar olarak Türkiye kendi rekorunu kırdı. Bu artış yaklaşık 80 milyon nüfuslu Etiyopya'nın bir yılda saldığı sera gazına eşit. Yani Türkiye salımlarına bir Etiyopya daha ekledi. Kişi başı salımları yarım ton olan ve milli geliri Türkiye'nin onda biri olan Etiyopya bile onlarca alanda iklim dostu projeye imza atıyor.

Karbon merkezli büyüme

"Sera gazı salımı neden bu kadar arttı?" sorusuna verilebilecek ilk yanıtın ekonomik büyüme yönünde olması bekleniyor. Ancak çok sayıda büyüyen ülke salımını arttırmanın aksine azaltıyor. Bu durumda salım ile ilgili sektörel değerlendirme sonuçlarının incelenmesi gerekiyor.

Fosil yakıttan elektrik üretimi alanında 2010 yılında önceki yıla göre tam 10 milyon 500 bin ton daha fazla sera gazı salımı yapıldı. Türkiye kömüre ve doğalgaza öncelik verdiğince, fosil yakıt kullanımı artıyor. Fosil yakıt kullanımının artması ise enerji verimliliğinin gerilediğini, iklim dostu yenilenebilir enerji kullanımının ise ilerlemediğini gösteriyor. Türkiye'nin stratejik hedefleri, tehlikenin her yıl daha da artacağını gösteriyor.

Türkiye demir-çelik sektörü 2010 yılında, 2009'a gö-

re 11 milyon 400 bin ton daha fazla karbondioksiti atmosfere saldı. Bu rakam, Türkiye'nin tüm fazla salımının üçte birine denk geliyor. Çimento sektörü ise 2009 yılına göre sera gazı salımında bir basamak yukarı çıkarak, üçüncü en fazla salım kaynağı olarak kayıtlara geçti. Böylece çimento sektörü, dizel kaynaklı ulaşımın saldığı karbondioksit miktarını geçti. Konutlarda fosil yakıt kullanımı ve dolayısıyla sera gazı artışı yaşanmadı, aksine azaldı. Konutların karbondioksit kullanımı 2010 yılında 2009 yılına göre yaklaşık yüzde 6 oranında azalma gösterdi. Ancak bu düşüşün, konutlardaki enerji verimliliği ile ilgisinin olmadığı belirtiliyor. Düşüşün nedeni 2010 yılının Türkiye tarihindeki en sıcak yıl olarak ölçülmesi sonucunda yakıt kullanımının azalması olarak gösteriliyor.

Verimlilik önemsenmiyor

Türkiye ekonomik olarak büyüyor, ancak bu büyüme inşaat ve elektrik enerjisi üretimine dayanıyor. Bu da iklim için tehlike yaratıyor. Yani Türkiye karbon merkezli bir ekonomik büyüme hedefine doğru hızla ilerliyor.

2009 yılında Kopenhag'da düzenlenen iklim zirvesinin ardından 140 ülke sera gazı salımında düşüş gerçekleştireceği sözü verdi. Ancak Türkiye ekonomik büyüme ve kalkınma gerekçeleriyle bu söze ortak olmadı. Almanya önceki yıl nükleer santrallerini kapatmasına karşın kömür kullanımını arttırmadan yüzde 3'lük bir ekonomik büyüme sergiledi. Ancak Türkiye tamamen fosil yakıt, yani karbon merkezli bir büyüme ısrar ediyor. Bu konuda gösterilen ısrar "**ekonominin sadece fosil yakıt kullanımına indirgenmediğini, verimlilik, yenilenebilir enerji ve iklim değişikliğinin yok sayıldığını**" gösteriyor.

Vergilerle ortak ediliyoruz

Türkiye, dünyanın atmosferini yurttaşlarından topladığı fosil yakıt vergileri ile kirletiyor. Yani kendi paramızla atmosferi kirletip, kendi paramızla iklim dengelerinin bozulmasına katkı veriyoruz. Fosil yakıt vergileri, ne iklim değişikliğini durdurmaya, ne de iklim felaketlerine karşı tedbirler almaya yatırılıyor. Ancak dünya, vergilerle iklim finansman modelleri kurarak sera gazı salımını azaltma sürecini hızlandırmaya çalışıyor. Türkiye fosil yakıt salımlarında rekor kırdı ve bu rekoru biz finanse ettik. Geleceğimiz için artık kirli karbon ekonomisinin bırakılmasını sağlamak zorundayız!

Geçen kış yaşanan aşırı kar yağışı ardından hızlı sıcaklık artışı Türkiye genelinde sel felaketlerine ve su baskınlarına neden oldu. Benzer şekilde 18 Nisan tarihinde ülke genelinde aşırı fırtına ile iklim anormallikleri konuşulur oldu. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin hazırladığı "**Aşırı Hava Koşulları Özel Raporu**"na göre, 20 yılda bir yaşanan aşırı sıcaklıklar artık her yıl yaşanacak. İklim değişikliğine bağlanan bu artış, yine her 20 yılda bir yaşanan aşırı yağışların her 5 yılda bir yaşanmasını da sağlayacak. İklim felaketleri artık yaşamımızın bir parçası. İklimin devrilmesini istemiyorsak, fosil yakıtlardan hızla vazgeçmemiz gerekiyor.

ENERJİPOLİTİK

Doç. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

İsrail, Kıbrıs ve Gaz...

Türkiye ve İsrail savaş uçaklarının 14 Mayıs'ta Kıbrıs açıklarında karşı karşıya geldikleri haberi, "**Ege'den sonra Doğu Akdeniz'de yeni bir güvenlik sorununu mu karşı karşıya kalıyoruz?**" sorusunu sordurdu. Genelkurmay'ın İnternet sitesinden yapılan açıklamada, İsrail'e ait bir uçağın "**KKTC hava sahasını (karasuları üzerindeki), 5 defa ve toplam 8 dakika süreyle ihlal**" ettiği belirtilmekteydi. Cevaben, 2 adet F-16'nın KKTC hava sahasında devriye uçuşu icra ederek, anılan uçağın KKTC hava sahasını ihlale devam etmesini önlediği de açıklanmaktaydı.

Bu gelişme kısa bir süre önce gerçekleşen, fakat Türkiye'de çok da üzerinde durulmayan bir gelişmeyi akla getirdi. Doğu Akdeniz söz konusu olduğunda, Türkiye'de daha çok Rum Kesimi'nin bölgede başlattığı doğalgaz arama ihaleleri ve uluslararası şirketlerin bu ihalelere olan ilgisi tartışılmaktaydı. İsrail'in kendi karasularında ve münhasır ekonomik bölgesinde yürüttüğü faaliyetlere çok fazla dikkat edilmedi. Hele hele İsrail ile Rum kesimi arasındaki görüşmeler gündeminde tamamen dışındaydı. Oysa İsrail Devlet Başkanı Peres'in Aralık 2011 ve Başbakanı Netanyahu'nun Şubat 2012'de gerçekleştirdiği Kıbrıs ziyaretlerinde enerji ve güvenlik konularının bir arada ele alındığının ipuçları verilmişti. İki ülkenin Doğu Akdeniz'de ortak enerji üretimi ve bunun ortaklaşa ihracı konularını ele aldıkları, istihbarat paylaşımı konusunda anlaşacağı ve İsrail'in Güney Kıbrıs'a, aday kendi güvenlik şemsiyesi altına almayı önerdiği iddia edilmekteydi. Hatta Kıbrıs'ta İsrail'e askeri üs verileceği dahi konuşuldu. Bu değerlendirmeler ilgili ülkelerce teyit edilmese de son yaşanan "it dalaşı" bu konuda bir takım adımların atıldığını akla getiriyor. Rum Kesimi İsrail'i Türkiye ile olan stratejik ilişkileri nedeniyle daima "öteki" olarak görmüştü. İsrail de Türkiye ile olan ilişkilerini dikkate alarak Rum tarafını görmezden gelmekteydi. 2010 sonrası yaşananlar neticesinde ilk olarak iki taraf Aralık 2010'da Münhasır Ekonomik Bölge konusunda anlaşılabilir. Ardından İsraili petrol şirketi Delek, Amerikalı Nobel Energy ile ortaklaşa çalışarak Kıbrıs'a yakın Leviathan bölgesinde 16 trilyon metreküp doğalgaz bulunduğunu açıkladı. Nobel ayrıca Kıbrıs'ın güneyinde 8 trilyon metreküplük yeni gaz rezervleri bulunduğunu da açıkladı. Yani ilişkiler enerji ve güvenlik başlığı altında gelişiyor.

Kıscacası İsrail'in güvenlik politikaları ve imzalanan yeni bölgesel-ikili güvenlik anlaşmaları, Rusya ve Çin dâhil olmak üzere büyük aktörlerin Doğu Akdeniz'den çıkacak gazla ilgilenmeye başlamalarıyla birleştiğinde, bölgenin güvenlik sorunları enerji başlığıyla boyutlanarak karmaşıklaşıyor. Rum kesimi ile İsrail arasındaki yeni ilişkilerin Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki etkinliğine olumsuz etki edeceği görülüyor. 2004 Annan Planı sonrasında oluşan yeni dengeler ve müzakere süreçlerinde 2007'den bu güne Türkiye'nin en azından Doğu Akdeniz'de daha belirleyici olduğu görülmekteydi. Son gelişme, bu dengelerin yeniden belirlenmesi anlamına gelecek ve kuzeydeki enerji rekabetini/oyununu güneydekiyle birleştirerek işbirliğini geri atmaya sebep olabilecek bir potansiyele sahip bulunuyor. Diğer yandan Rum Kesimi'nin AB dönem başkanlığını devralacağı akla getirildiğinde Türkiye'nin Kıbrıs, AB ve İsrail'le olan rekabetinin enerji konusu dışarıda bırakılacak şekilde yürüyeceğini söylemek aymazlık olacaktır.

Diğer taraftan bu alanı Avrupa pazarları açısından üçüncü bir koridor yapma iddiasındaki unsurların farklı faktörleri dikkate almaları gerekiyor. ABD ve AB'nin meseleye stratejik açıdan bakarak Rusya'nın ortak olacağı projeleri engellemek isteyecekleri iddia edilebilir. Nitekim Rusya'nın İsrail ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile görüşmelerde bulunması ve Çinli şirketlerin de bu süreçte rol kapma çabaları meseleyi boyutlandırıyor. Bu meselede Türkiye'nin yok sayılması, son dönemde yaşanan bölgesel olumsuzluklar ve NATO-ABD-AB politikaları göz önüne alındığında çok da gerçekçi değil. Yine de bu alanın bir biçimde bölgesel ve küresel enerji oyununda dikkate alınmak zorunda olduğu akılda tutulmalıdır.